

A szabadpiacról

Pártunk 1953 júniusi határozata, valamint a kormány új programja — a szocializmus gazdasági alaptörvényének megfelelően — az egész dolgozó nép, különösen a munkásosztály életszínterének állandó emelését tűzte ki célul. Ezt a célt azonban csak akkor tudjuk elérni, ha megteremtjük anyagi feltételeit, vagyis fokozzuk az ártermelést, ha megfelelő mennyiségű és minőségű élelmiszert és iparcikket tudjuk ellátni a lakosságot. Az ártermelés fokozása nagymértékben függ a mezőgazdasági termelés fellendítésétől; ez egyúttal továbbfejlesztésünk kulcskérdése is. Hiszen az élelmiszereket, az élelmiszeripari termékeket nyersanyagát, de a könnyűipari termékek nyersanyagának jelentős részét is a mezőgazdaság szolgáltatja. A személyes fogyasztási cikkek 66 százalékát a mezőgazdasági élelmiszerek teszik ki, de ha hozzávesszük még a mezőgazdasági nyersanyagokat is, akkor azt látjuk, hogy a fogyasztási cikkek 80 százaléka közvetlenül és közvetve a mezőgazdaságból származik.

A mezőgazdasági termelés fellendítése nem egyszerű feladat. Meg kell keresnünk azokat a módszereket, amelyek ösztönzik a parasztágunkat arra, hogy minél többet termeljen; biztonságossá és jövődelmezővé kell tennünk a termelést, vagyis a lenni elvhez kell igazodnunk, amely az ártermelés fokozásában a parasztság anyagi érdekeltiségre épít. Az anyagi érdekeltiséget a parasztság termelését, növeli termelőerőit és ezzel együtt az ártermelést.

A kormány ezért igyekszik elhárítani mindazokat az akadályokat, amelyek gátolták, egyes esetekben kizárták a parasztság anyagi érdekeltiségének érvényesülését, bizonytalanná tették a termelést. Megállapíthatjuk, hogy a kormányprogram utáni időszakban a kormány számos intézkedése következtében biztonságossá vált a parasztság termelése. A terhek csökkentésével, különféle kedvezményekkel, a tagosítás felfüggesztésével, a begyűjtés új rendszerének létrehozásával, valamint határozott termelési támogatással a parasztság termelését, növeli termelőerőit és ezzel együtt az ártermelést.

Azonban az állam ilyenirányú, vagyis csak termelési támogatása nem elég. A parasztság termelőerőinek fejlesztésében, az ártermelés fokozásában igen fontos a piaci kapcsolatok kiszélesítése. Minél nagyobb a piaci értékesítés

lehetősége, annál jobban fokozódik a termelési kedv. A szabadpiac fenntartása és szélesítése a termelési segítség nélkülözhetetlen kiegészítője.

Mi a szabadpiac? A szabadpiac az áruforgalom sajátos formája. Szabadpiacnak nevezzük a kisáru-termelő és tőkés gazdaságoknak — valamint a mi viszonyaink között a termelőszövetkezeteknek — az állami kötelezettségek teljesítése után fennmaradó termékeik szabad, kötetlen, korlátozás nélküli értékesítését a szocializmus építésének időszakában.

Az átmeneti korszakban elkerülhetetlen szükségesség az áruforgalom és ezen belül a szabadpiac fenntartása. Ez a szükségesség a szocializmust építő országokban abból adódik, hogy a népgazdaság kettős alapon áll: az iparban szocialista nagyüzemi termelés folyik, a mezőgazdaság termelése szövetkezeti kisparaszti termelés. A szocializmus felépítése lehetetlené válnék a szocialista ipar és a túlnyomórészt kisáru-termelő mezőgazdaság közötti összefogás nélkül.

Ahhoz azonban, hogy a két különböző alap közötti összefogást megvalósíthassuk, olyan gazdasági kapcsolatot kell létrehozunk, amely tekintetbe veszi a mezőgazdaság kisáru-termelő jellegét. A kisáru-termelő parasztságot kettősség jellemzi: egyrészt termelő, dolgozó, másrészt ártermelő, áruladó. Az egyéni dolgozó parasztnak, de a termelőszövetkezeteknek is, a termékeik saját tulajdonukat képezik. Ezért nem fogadnak el másfajta gazdasági kapcsolatot a várossal, mint az adás-vétel útján történő termékesért. Tehát a proletariátus államának olyan gazdaságpolitikát kell folytatnia, amely támogatja a parasztságot abban a törekvésében, hogy az állam által rákötött kötelezettségek teljesítése után minden megkötöttség és korlátozás nélkül szabadon vihesse termékeit a piacra, vagyis engedélyeznie kell a szabadpiacot.

Igen fontos, hogy a parasztság tudatában legyen annak, hogy kötelezettségének teljesítése után a termékei a begyűjtési árnál magasabb áron — szabadpiaci áron — adhatja el. Ez azt eredményezi, hogy igyekszik többet és jobb árú termelni. Ez egyéni érdeke, de ez az egyéni érdek egybeesik a társadalom érdekével. Minél többet termel a parasztság, annál több jut az asztalára, annál több iparcikket tud vásárolni és ugyanakkor javul a városi lakosság mezőgazdasági termékekkel való el-

látása, — ez pedig azt jelenti, hogy kevesebb fogy a központi állami készletekből.

A szabadpiac fenntartása nemcsak gazdasági szempontból lényeges, hanem igen fontos követelménye a munkás-paraszt szövetség megszilárdításának is. A munkás-paraszt szövetség a proletárdiktatúra alapja. Minél szilárdabb a munkás-paraszt szövetség, annál sikeresebb szocialista építésünk, míg ha a munkás-paraszt szövetség lazulni kezd, annak egész népgazdaságunk és társadalmi rendünk kárát vallja. A munkásosztály a parasztságot elsősorban gazdasági érdekeltiségénél fogva tudja megnyerni a szocializmus építése ügyének. Amikor a parasztság teljesíti a beszozállatást, hozzájárul a szocializmus építésének terhehez; amikor a szabadpiacra viszi árúit, megtalálja a számítását is, ez pedig méginkább ösztönzi a többtermelésre.

Összefoglalva: láthatjuk tehát, hogy a szabadpiacnak mint ösztönző erőnek az ártermelés kiszélesítésében és a szocializmus gazdasági alaptörvényének fokozott érvényesülésében, valamint ezen keresztül a munkás-paraszt szövetség megerősítésében igen nagy szerepe van.

Eppen ezeket a jelentős tényezőket nem vesszük figyelembe azok az elvtársak, akik bizonyos fenntartással fogadták kormányunknak a szabadpiac kiszélesítésére való törekvéseit, vagy pedig helytelenítették azt. Ezek az elvtársak eltúlozzák azt a veszélyt, hogy a szabadpiac engedélyezése, különösen pedig a szélesítése a kapitalista tendenciák fokozódásához vezethet. A szabadpiaci eladás akkor nyújt tág teret a spekulációnak, ha kevés a központi készlet, ha hiány van a szabadpiaci termékekben. Elég emlékeztetni az 1952-es aszályos évre, amikor a téli hónapokban a burgonya szabadpiaci ára 10 Ft körül mozgott. A spekuláció elleni harcot azonban nem szabad összetévesztetni a szabadpiac elleni harccal. Világosan kell látnunk, hogy nálunk a szabadpiac a szocializmus építését, nem pedig a kapitalizmus újraéledését szolgálja. Bár a szabadpiacnak igen jelentős szerepe van a lakosság ellátásában — a döntő szerepet az állami és szövetkezeti kereskedelem tölti be. A két kereskedelem, az állami és a szabadpiaci ke-

reskedelem közül az állami kereskedelem a vezető szerep. A kapitalizmus feléledését gátolja az állam piacszabályozó szerepe is. Nézzük meg milyen eszközök állnak az állam rendelkezésére, amelyekkel meg tudja fékezni a kapitalista tendenciákat.

Az állam piacszabályozó szerepe elsősorban abból adódik, hogy a gazdasági kulcspozíciók az állam kezében vannak; már maga ez a tény korlátot szab a kapitalista tendenciáknak. A szocialista szektorban ki van zárva a kapitalizálódás veszélye. A szocialista állam irányító tevékenysége azonban nemcsak a szocialista szektorra terjed ki, hanem a népgazdaság minden területére, így a szabadpiacra is.

A szocialista állam piacszabályozó szerepe elsősorban a szabadpiaci árak befolyásolásában nyilvánul meg.

Ahhoz, hogy az állam piacszabályozó szerepét be tudja tölteni, megfelelő készleteket és tartalékokat kell gyűjtenie. Nyilvánvaló az, hogyha az állam megfelelő árban, elegendő árral vesz részt a kereskedelemben, akkor a szabadpiaci árak is megfelelően alakulnak.

Az állam többféle módszerrel szerzi meg készleteit és tartalékait. A rendelkezésre álló termékmennyiség egy részét az állami gazdaságok adják. Az állami gazdaságok már ma is jelentékeny tényezői az állami készletek biztosításának, de még jobban fokozni kell termelésüket, — ami azt fogja eredményezni, hogy az állam piacszabályozó szerepe biztosításában szerepük még jobban megnő.

Az állami készletek és tartalékok biztosításában döntő szerepe van a begyűjtésnek. Begyűjtés nélkül el sem képzelhető megfelelő mennyiségű állami készlet összegyűjtése, a szabadpiaci árak befolyásolása, a pénz vásárlóerejének szilárdítása. A reálbérek tervszerű növelése pedig enélkül egyáltalán nem volna lehetséges.

Az állam a szerződéses növénytermelés, állattenyésztés és hizlalás rendszerével is növeli a központi készleteket.

Az állam a szabadpiaci termékek árait nemcsak a birtokában lévő termékmennyiség alapján, nemcsak

az állami kereskedelem árain keresztül tudja befolyásolni. A szabadpiaci árak alakulását a kereslet és a kínálat viszonya is befolyásolja. A felhozatal viszont a mezőgazdasági termelés és az iparcikellátás helyzetétől függ. Minél magasabbak a mezőgazdasági termelés hozamai annál több terméket tud parasztságunk szabadpiacra vinni. De parasztságunk csak akkor viszi termékeit szabadpiacra, ha a termékeiért kapott pénzért megfelelő iparcikket tud vásárolni, mezőgazdasági kisgépeket, műtrágyát és igényeinek megfelelő szükségleti cikkeket. A falu iparcikellátása terén iparunknak és kereskedelmünknek még igen komoly feladatai vannak.

★

Az új kormányprogram óta eltelt időszakban pártunk sokat tett a mezőgazdasági termelés fellendítése érdekében. A termelési segítségnyújtás mellett igyekezett a szabadpiac kiszélesítésének lehetőségeit is fokozni. Még a múlt év szeptemberében a gabonaforgalom felszabadítása után az egész országra kiterjesztette a kukorica, burgonya és napraforgó szabad forgalmát is.

A szabadpiac kiterjesztését határozottan elősegítette új begyűjtési rendszerünk létrehozása.

A régi begyűjtési rendszer úgy szabályozta a parasztság beadási kötelezettségeit, hogy piacra nem sok maradt. Ennek következményei 1951-től az új kormányprogramig a szabadpiaci áruforgalom fokozatos csökkenésében mutatkoztak meg. Az új begyűjtési rendelet alapján jelentősen kiszélesedett a termelők szabadpiaci értékesítési lehetősége.

A szabadpiac kiterjesztése már eddig is nagymértékben fokozta parasztságunk termelési kedvét, növelte a szabadpiaci forgalmat — ezzel jelentős mértékben megjavult a városi lakosság ellátása. Mindez azt bizonyítja, hogy pártunk politikája helyesen jelölte meg az utat a szocializmus építése, dolgozó népünk életszínterének állandó emelése felé.

Sonkoly Pálné
egyetemi tanársegéd

(Az alábbi részletet Dér Endre az „Ácsok öröksége” című ifjúsági regényének VI. fejezetéből közöljük.)

Melyik gyerek nem várja szívesebben a vasárnapot, különösen, ha munkában tölti a hetet?...

Ritka öröm az: kicsit továbbbeszélgetni a hencseren, kényelmesen, s izesebben enni, — a jobbik ruhába öltözni, némi zsebpénzzel megállni a falu szélén, az Erzsébet-kert akácaj alatt, s kizárni büszkén a cukorkás sátor előtt: — Tíz deka kámforsat!

Nagyon kedveljük Tüdvát a kámforsos cukrot, kivált nyári délutánokon. Ő nincs nagyobb boldogság, mint cukorral etetni azt, akit igen szeretünk!

A cukorkához pénz kell. A pénzért órákhosszat ácsorog az ember a Liptai úr folyosóján. Ezen a vasárnapon is későn kelhetett Liptai úr. Janival és Kazár Lackóval minceznit is nekiálltak a tornácra, amikor végre, úgy kilenc tájt, megnyitott az ajtó, a Liptai kidugta rajta ritkashajú, kopaszodó fejét. Visszíná, nedves szeme felémért bennünket, majd kicsit fölényesen, de nem barátságosan bökta ki lefedt ajkán: — Tessék.

Liptai úr kedényén nehezen tudtam eligazodni. Néha a vállam ve-regelté kedveskedve, aiai mód korholva apámat: „Nem szégyelli magát, János? Hát látott ilyet a világ: kétkézi munkára kényseríteni egy középsikolás diáktól? Uri-ember lesz ebből a gyerekből, szolagabiró, meggyás! Nem vakolókánál kell ennek a kezébe, meg szerke, hanem kukker, meg főbört-puska! Néha, amikor apámék távolabb voltak, egészen váratlanul, minden látszólagos ok nélkül ki-eresztette a hangját: „Az apád istenit, ne pocéskold azokat, a szegeket, héli! Lehet, hogy a behúzott itál is közrejátszott a hamári hangulatsapongásban, mert az itál nagyon szerette Liptait. Most is ott csillogott egy flaska szilva-

pálinka az asztalkán, s ez-egyszer Pali bácsit és az apámat is megkínálta vele. Pali bácsit meg is köhögötte kicsit az itál. Vagy kac-cos lehetett, vagy mellément. Egyébként is a bort szerette Pali bácsi, nem a pálinkát.

— Gyakorolni kell ezt, Janota bátyám! — kedélyeskedett Liptai, s előékenyen dűrkölte az öreg hátát.

— Nincs hiba — dünyögte Pali bácsi könnyűbeldadt szemmel, két nagy krakógás között.

Hiba mégiscsak akadt. Ezt sejtteni lehetett, mert Liptai le is ültette apámékat az asztalkához. Megint töltött. Apám is, Pali bácsi is felhajtotta a papramorgót másodszorra is, bár kicsit vontatottabban az előbbinél.

— Az a helyzet Janota bátyám, — kezdte Liptai —, hogy össze kellett vesszek az ispán úrral, s a főntéző úrral, maga miatt, meg János miatt.

— Hogyhogy?

— A főntéző úr megtudta, hogy maga, Pali bátyám, gorombáskodott az ispán úrral. Osztan azt is, hogy maga, János, vöröskatoná volt tizenkilencben, meghogy valami lázító verset szavalt akkoriban egy gyűlésen... Megjegyzem, emberek, az ispán úr nem tehet semmiről semmit, ő egy szóval se emlegette azt a bizonyos vitát, valaki mástól tudhatta meg a főntéző úr, s nagy lárna lett belőle... Az ispán úr azon volt mindenáron, hogy ne bocsássuk el magukat... Itt megállt a szóhadarásban Liptai, s a torkát kiszűrte a halálos csendben. Felkapott fejjel meredtünk rá mindnyájan.

— Maga se csinálja helyesen, Jánosom, — vágott Liptai a csendbe megint, — maga se csinálja okosan, hallja, hogy folyton tizenkilencel dőcsékszik, útonútfélen...

„Le is út, fel is út”

(REGÉNYRÉSZLET)

Csúddom, hogy be nem csukják... Tiszta szerencseje...

Apám tűnbene nézett magaelé. — Dicsekedni sohse szoktam vele, — mondta nyugodtan, — de nem is tagadom...

— Ez a boldonság, látja! Tagadni kéne! Egye fene, ha már megtörtént, én is kiűztem akkor-t a vörös zászlót a házra, nekem is tetszett az eszme, munkásember voltam én, hisz tudják, de hát az olyan világnak örökre vége, nem lehet azt megvalósítani, János! Láthatja, csak a fát vágja el mindig maga alatt!... En most is verkedtem magukért, szeretem magukat, ezt mondani se kéne, s legjobb munkásaim vesztém el, de hát hiába volt minden, a főntéző úr nagyon nekimegcsodott, csak úgy öröle összefele a fogat...

— Egyszóval — szakította félbe Pali bácsi, — fel is út, le is út... mehetünk a pokolba!

Mit csináljak? — vonogatta a vállát Liptai, restelkedést mutalva. — Azt is elmondtam én, hogy a fádánház nem lesz készen idejére, ha most segédek után két szaladgálni, s ki tudja azt is, milyenek lesznek az újak? — Mi közük nekik ahhoz, hogy maga kiket dolgoztat? — kezdte apám arcát hirtelen a vér előnteni. — Maga a vállalkozó, miniket maga fizet, nem az uradalom! Mert hagyja, hogy olyasmibe üssék az orrukát, ami csak magára tartozik?

— No jó, Jánosom, ne gyerekeskedjünk, János! Nekem is családom van, s nem csak ebben az esztendőben kell őket eltartani, hanem jövőre is, meg azután is!

— Ez az, hogy családunk nekünk is van, — szól közbe csendestől Pali bácsi. — Azoknak is kenyér kell, s ha nem mehetünk Laposra fádánházat csinálni, hát elmegyünk Pölcsibe, magtárat készí-

ni... Ott is vállalt maga munkát, úgy tudom, s legfeljebb helyet cserélünk két ottani szaktárral, ha nem tetszik a pofánk a laposi főntézőnek!

Liptai borostás állat gyűrögette, egy dúradt szemölcsöt kaparászott az orra tövére, s szaporán kapott a hadarásba: — Nem lehet, drága Pali bátyám, ha mondom, az ekiszatenciát nem kockáztathatom! Próbálkozzanak egy másik vállalatnál, fog az menni!

Apám szikrázó szemmel fakadt ki: — Nye enajme szá, nahajme tohoto sviháku, Pali bácsi! Najrad-csej bi szom ho iba kopiv! (Ne aludozunk, hagyjuk itt ezt a sviháku, Pali bácsi! Legszívesebben megrugdosnám!)

Liptai megértette a „svihák” szót, mégse ment neki apámnak, ahogy vártam volna, hanem szokatlan szeliden tette rá hurkás kezefejét az apáméra: — János, János, ne legyünk hátlanok, sokat segitettem én magának, nem egyszer! Nem érdemlem én meg ezt a hangot János! Gondolkozzunk csak, Jánosom!

Apám nem sokat gondolkozott, hanem lerázta Liptai kezét, megfordult, kivágta az ajtót, s faképnél hagyta a fejét ingató vállalkozót. Pali bácsi köszönt, de nem fogadta el Liptai búcsúra nyújtott kezét, s utánaballagott apámnak. Kókadt fejjel követte őket a két legény. Jani se szólt, Kazár Lackó is nagyot hallgatott, én se tartottam hát illendőnek a nyikánást. Pedig igen szerettem volna zavítani a megfellecsődött helyzetben, ha egyébbel nem, notafütytel legalább. Annál is inkább, mivel jól tudtam, hogy mindönk közt édesapámat marja legfájdalmasabban a gond. Bántja, hogy előtört belőle a gyakran jólfékezett hives

természet, — ahelyett, hogy mindent megtett volna Liptai jóindulatért, még néhány alkudó szót vagy könyörgésfélét is kierölködve... Hisz nincs rettenetesebb baj, mint a munkanélküliség... A legkülönb desok is hosszas bolyongás után kapnak munkát, jobbára idegenben. Idénye lenne ugyan most az építőmunkának, de ilyenkor, szezonjában is szerencse kell az elhelyezkedéshez, — hát még ősszel, s a télen?! Mi lesz velünk, — a család hogyan fogja ki-háznit a mindig kegyetlen téli napokat? Mi lesz a téli ruházattal, a télirevaló élelemmel, mi lesz az éntanítással?... Kár volt indulatoskodni, mindent meg kellett volna próbálni Liptainál... — Ilyenformán emésztette magát apám, s nagyon elfakult a cserzett-piros arca, nagyon szomorú volt a világosbarna szeme, s mint-ha meg is őszült volna hirtelen: jól láthatam a háta megül, hogy egészen hamuszínű a haja körben...

Úgy szerettem volna hozzáugrani, és sugárzó hangon megmondani neki, hogy tartsa magasán a fejét, mint Fanyóvó a mesében — mert nagy öröm, hogy nem rogyott meg a horgasina a porhanyós-gerincű vállalkozó előtt, s én nagyon boldog vagyok, amiért nem köszönt neki, hanem hátatfordított keményen... Szerettem volna elküldeni, hogy akár meg is éhezem ezt a pillanatot, ha kell...

Bizonyosan el is mondtam volna mindezt, ha a kamaszgyerekek nem olyankor dugulna el a torka éppen, amikor a legnagyobb és legszebb szeretné kiáltani... Szemérmes és érdes a kamaszszereget. Hogyan is közelíthetem volna Pali bácsival: milyen hálás és büszke vagyok, amiért elnézett a Liptai felnyújtott keze felett?... Bandukoltam hát szótlanul a csillámporú gáton, a sok szomorúféjű feldőtt között, félig szorongó szívvel gondolván a jövőre, s félig boldogan... Dér Endre